PRISOJANJE ALI PREDIKACIJA V SLOVENSKEM JEZIKOSLOVJU

Simona Kranjc
Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 81'367:811.163.6'367

V prispevku je predstavljen koncept predikacije ali prisojanja, ki je v slovenskem jezikoslovju razumljen na več načinov. V delih Jožeta Toporišiča s področja skladnje se termin večinoma nanaša na besedno zvezo med osebkom in povedkom. Druga definicija, ki izhaja iz češke lingvistične šole in jo je v naše okolje prenesla Breda Pogorelec, pa predikacijo umešča v kontekst govornega dejanja.

predikacija, prisojanje, besedna zveza, skladenjski odnos

The paper presents the concept of predication or subject-predicator agreement, which in Slovene linguistics is understood in a number of different ways. In the works of Jože Toporišič on syntax the term largely relates to the connection between subject and predicate. The other definition, which comes from the Prague School of linguistics and which was introduced to Slovenia by Breda Pogorelec, locates predication in the context of the speech act.

predication, subject-predicator agreement, word combination, syntactic relationship

Jože Toporišič se je v svojem bogatem jezikoslovnem opusu med drugim posvetil tudi vrsti vprašanj s področja skladnje. Številna spoznanja, ki jih je kasneje vključil v *Slovensko slovnico* (1976), je pred tem objavljal v strokovno-znanstvenih publikacijah, leta 1982 pa so zbrana izšla tudi v *Novi slovenski skladnji*. V predgovoru v takrat aktualno delo je ugotavljal, da se »[z] naukom o tej [skladenjski] ravnini jezikovne zgradbe […] slovensko jezikoslovje do najnovejšega časa ni veliko ukvarjalo.« (Toporišič 1982: 5) Pohod nove slovenske skladnje se je po njegovem mnenju začel z Breznikovo razpravo o besednem redu leta 1908, »[n]ova skladnja [pa] se je nato v odločnem zamahu postopoma uveljavila v *Slovenskem knjižnem jeziku* 1–4 v letih 1965–1967 in 1970 ter v *Slovenski slovnici* 1976« (prav tam: 6). Kot njeno bistvo navaja sinhronost obravnave, enojezičnost, obravnavo knjižnega jezika, strukturalistični pristop, upoštevanje pomenske strani jezika, pa tudi ločevanje jezikovnega sistema in govora (besedila).

Že iz uvoda v *Novo slovensko skladnjo* je mogoče prepoznati tradicionalno mnenje, ki izhaja iz strukturalizma, da je mogoče pojavne oblike jezikovnega obstajanja deliti na številne sestavine. *Novo slovensko skladnjo* vendarle razumemo kot poskus preseganja do 50. let prejšnjega stoletja precej globoko zakoreninjenega

mnenja, da je mogoče potegniti jasno črto med jezikovno kompetenco in performanco, da je mogoče ločevati med jezikovno strukturo in diskurzom ter pragmatiko. Do tedaj so bile namreč jezikovne ravnine, kot so pomenska (semantika), skladenjska (sintaksa), oblikoslovna (morfologija) in glasoslovna (fonologija), v delih strukturalistov, predvsem ameriških, obravnavane kot ločene avtonomne sestavine, razen pri Čehih, ki v 30. letih 20. stoletja v praškem lingvističnem krožku že poudarjajo medsebojno povezavo med ravninami. V tem smislu se seveda poleg fonemov in morfemov lotevamo opisa večjih strukturnih enot, kot so besedne zveze[1] in stavki na strukturni ravni, na ravni besedila pa povedi oz. izreki. Za to razpravljanje je aktualna predvsem strukturna raven, osredotočili pa se bomo zgolj na terminološko vprašanje opredeljevanja odnosa in načina za njegovo izražanje v eni od besednih zvez, ki jo pogosto obravnavamo v poglavju o skladnji, saj je za strukturo in njen pomen izjemno pomembna. Gre za *besedno zvezo osebka in povedka*. Zaradi lažjega razumevanja problema bo v nadaljevanju najprej povzetih nekaj opredelitev ključnih konceptov, predvsem se bomo sklicevali na dela Toporišiča in češko skladnjo (Karlík, Grepl 1986).

V vseh jezikih so *stavki*[2] (iz definicij, ki so navedene v op. 1, je razvidno, da stavek jezikoslovci razlagajo na različne načine) strukturirani na univerzalen način. Konstitutivna struktura,[3] ki tvori stavke, je po Trasku (1993: 57–58)

> tip hierarhične strukture, ki je v večini slovničnih teorij postavljen za večino ali vse stavke v večini ali vseh jezikih. Pri analizi konstitutivne strukture se domneva, da se stavek sestoji iz majhnega števila enot (vsak nepretrgan niz), imenovanih neposredni konstituenti; vsak neposredni konstituent se sestoji še iz manjših konstituentov, ki se sestojijo iz še manjših konstituentov, in tako naprej do najmanjše skladenjske enote (besed ali morfemov). Taka vrsta strukture je najpregledneje prikazana v drevesu sorodne vrste. Predstavo skladenjske strukture kot konstitutivne strukture je prvi predlagal Bloomfield (1933 v: Trask 1993); to je bila ena od osrednjih idej v ameriškem jezikoslovju do zdaj in prav verjetno so ravno do nje čutili glavno spoštovanje.

Besede so v stavkih torej razvrščene v skupine, med seboj pa se razlikujejo ravno v načinu razvrščanja. Lahko so med seboj *odvisne* ali pa samo sopostavljene. Na najnižji ravni besede med seboj tvorijo *besedne zveze*. *Odnos*, ki se med njimi oblikuje, je lahko *prireden* ali *podreden*, *načinov*, kako se podredni odnos oblikuje, pa je več, in sicer *ujemanje*,[4] *vezava*[5] in *primik*.[6]

1 Besedna zveza (fraza) »1. Sinonim za sestavino. V tem smislu imamo lahko za besedno zvezo vsako sestavino, tudi del stavčne strukture v funkciji stavčnega člena. 2. Sinonim za maksimalno projekcijo, posebno pri takšnih kategorijah, kot so samostalniška besedna zveza, glagolska besedna zveza, predložna besedna zveza itn. 3. Tradicionalno in zelo ohlapno, značilnost, aplicirana na katerikoli niz besed, ki jih kdo izbere, ne glede na njihov skladenjski status. V tem pomenu lahko fraza velja za skladenjski ekvivalent morfološkemu terminu oblika, vendar se zdi alternativen termin niz sprejemljivejši.« (Trask 1993: 208)

2 Za definicijo stavka gl. še Karlík, Grepl 1986: 202 in naprej.

3 V terminologiji ameriških strukturalistov je »fraza drugo ime za ‘skladnik stavka’, za sestavino stavka. Karakteristična lastnost frazne gramatike je, da pojmuje funkcijo stavčnih prvin glede na to, kako so izraženi njihovi položaji v večjih enotah.« (Polañsky 1993: 184 v: Pogorelec 1988/1989)

Prav v tem kontekstu pa se pojavi dilema, ki jo postavljam v središče svojega razmišljanja. Če izhajamo iz splošne definicije besedne zveze, kjer gre za

> [od]visnostno ali logično povezane besede kake besedilne enote. Glede na medsebojno razmerje sestavin so troje: podredne, ko je ena izmed vsaj dveh besed vodilna, druga odvisna (lepa hiša, govoriti resnico, tam zgoraj), priredne, ko je od dveh enakovrednih besed, prva, vendarle jedrna, druga spremljevalna (oče in mati, lepo in prav), in soredne, ko sta besedi logično enakovredni (o domovina; o, domovina) (Toporišič 1992: 7),

se sprašujemo, ali je smotrno za poimenovanje enega tipa besedne zveze, to je zveze osebka in povedka, uvajati še novo poimenovanje, to je *predikacijska sintagma* oz. *prisojanje*. Že v *Slovenski slovnici* (Toporišič 1984: 462) v poglavju o stavku beremo:

> Vodoravna puščica med osebkom in povedkom nakazuje odvisnost povedka od osebka: pravimo, da se povedek z osebkom ujema, zato govorimo o ujemanju povedka z osebkom; ujema se lahko v osebi, številu, spolu in sklonu. Zveza osebka in povedka se imenuje *predikacijska sintagma*; osebek in povedek sta v *predikacijskem (prisojevalnem) razmerju*.

V *Enciklopediji slovenskega jezika* (Toporišič 1992: 228) zvezo med osebkom in povedkom poimenuje *prisojevalni sklad* in jo opredeli kot

> [z]vez[o] osebka in povedka, npr. *Gozdič je že zelen*, *Prišel sem sam* (namreč *jaz*) proti *Zgodilo se je* (kjer pa bi lahko domnevali nedoločnostni ali splošnostni [formalni] osebek za 3. os. ed. – v nemščini npr. izražen z *es* oz. *man*; za drugo prim. *Jutri se bo šlo zgodaj na planino*). Osebek ujemalno vpliva na povedek v spolu (m, ž, s), sklonu (im.), številu (ed., dv., mn.), osebi (1., 2., 3.), izjema je povedek z needninskim povedkovim določilom (*Ta kip / sta Rodinova ljubimca*, *To mesto / so Brežice*). Poseben tip ujemanja

4 Ujemanje je »[t]ista vrsta slovnične, skladenjske vezi med besedami samostalniške besedne zveze oziroma med stavčnimi členi, ko se odvisna beseda (ali stavčni člen) v sklonu, številu, osebi ali tudi spolu ravna po svojem nadrejenem delu, prilastek po odnosnici (*lepa hiša*, *Hiša se je vsa bela bleščala v soncu*), povedek po osebku (*Hiša je naša*, *Drevo je ozelenelo*) ali en njegov del po drugem (*To mesto so Brežice*). Kadar v stavku ni osebka, imamo ujemanje na ničti zaimek srednjega spola ednine (*Grmelo je*; *Tod se je zmeraj hodilo*). Prim. še *Pet vojakov je bilo ubito* (trpnik) proti *Pet vojakov je bilo ubitih* (stanje, kakor *Pet vojakov je bilo mrtvih* ter *Pet ljudi je sedelo osamljenih*). – Sopom. kongruenca.« (Toporišič 1992: 338) Glej še Tesnière 1959.

5 Vezava je »1. Vplivna moč jedra besedne zveze na sklonsko obliko (od rodilniške do orodniške) samostalniške besed(ne)e (zveze) kot dopolnila. Imajo jo glagoli (*bati se življenja*, *čuditi se očetu*, *gledati predstavo*, *hlepeti po denarju*, *ukvarjati se s pisanjem*), pridevniki (*lačen slave*, *zvest domovini*, *nor na gobe*, *pohlepen po denarju*, *bogat z rudami*), povedkovniki (*biti strah življenja*, *biti všeč vsakomur*, *biti strah Anko vsega*). Vezavna moč teh besed se ohranja tudi, ko so za podstavo novih oblik (besed) *(pohlep po domovini*, *dajanje siromakom*), le tožilniška vezava se pretvarja v rodilniško (*Gledanje predstave*, *poznanje problema*), pa še katera (bojim se življenja : bojazen pred življenjem). Vezavno moč imajo tudi števniki tipa pet / petero / nekaj, le da omejeno na imenovalnik in tožilnik (*pet / nekaj kmetov*), ter izrazi za dele in mere (*vznožje gore*, *zgornja stran pokrova*, *liter mleka*, *nekaj kruha*) in končno še predlogi (*od mize*, *k mizi*, *na mizo*, *pri mizi*, *pod mizo*). 2. Vplivna moč glagola na sklonsko obliko predložne prislovne zveze: *vstopiti v hišo*, *pristopiti k sosedu*, *oditi od hiše*). 3. Na neki način se vezava vidi še v primerih kot *živeti v vasi* → *iti v vas.* – Sopom. rekcija.« (Toporišič 1992: 350)

6 Primik je »[t]o, da se določilo preprosto doda jedru besedne zveze, ne da bi bilo vplivano z ujemanjem ali vezavo. – Prim. primična zveza.« (Toporišič 1992: 223) Glej tudi Karlík, Grepl 1986.

> je pri zloženem osebku s količinskim izrazom tipa *pet* kot prilastkom (*Sedem* / *Nekaj* / *Dvoje delavcev* / *je* bil*o* odpuščen*o* / odpuščen*ih* / / bolni*h*). Trpnost jasno izraža samo povedek tipa *je bilo odpuščeno.*

Predikacije oz. *prisojanja* v *Enciklopediji slovenskega jezika* (1992) posebej ne opredeljuje. Iz opredelitve *razmerja* je razvidno, da ga Toporišič (prav tam: 244–245) pojmuje kot strukturni in pomenski odnos med sestavinami, ki se povezujejo v sestavljeno enoto:

> Medsebojni odnos dveh ali več stvari, npr.: jedra in njegovega spremljevalca (*lepa hiša iz lesa*, *hoditi počasi*, *biti sam*, *tam zgoraj*, *tudi ti*, *na Gorenjskem*; *oče in mati*); prirejenosti oz. podrejenosti (*hiša in drevo*; *drevo ob hiši*); tesne in rahle povezanosti (*seveda vem – seveda, vem*, *sosed Luka – sosed, Luka*); vezalnosti, stopnjevalnosti, ločnosti, protivnosti, vzročnosti, pojasnjevalnosti, posledičnosti (npr. za stopnjevalnost: *ne samo mi, ves svet se zgraža* // *zgražam se mi*/*pa tudi ves svet*); stopnje (*mlad* mlaj*ši naj*mlajši, poč*i*ti pok*ni*ti, siv siv*kast*, mož mož*ak* mož*akar*, lep (s)*prelep*); dobnosti (hkrati s čim, pred čim, za čim); časovnosti (v trenutku govorjenja, pred/za njim); določnosti (mlad – mlad*i*, hoditi – *iti*); dejanskosti (sp*i* – sp*al bi*); naklona (sp*í* – spì – *spál bi*); resničnosti (*je* umrla – *ni* umrla) itd.

Žal pa iz te definicije ni mogoče razbrati, ali zvezo med osebkom in povedkom opisuje s strukturnega ali pomenskega vidika. K nejasnosti prispeva tudi razlaga termina *sintagma*, ki pa se razlikuje od razlage termina *besedna zveza* (gl. op. 1). Sintagma je tako

> 1. Dvodelna podredno zložena zveza v stavku ali večstavčni povedi, tj. med jedrom ali določilom, npr. določevalna ali determinativna med povedkom in predmetom (*kosi travo*) ali prislovnim določilom (*dela, kolikor more*) ali med odnosnico in prilastkom (*Matkova Tina*) oz. katerim drugim jedrom in njegovim določilom (npr. *zelo zgodaj*, *biti mlad*, *na svidenje*). Podredno je tudi prisojevalno razmerje med osebkom in povedkom: *Dan se dela*, *Sonce zahaja.* […] (Toporišič 1992: 271)

Poleg tradicionalnih *strukturnih skladenjskih odnosov* (priredja, podredja in soredja) se tako znotraj podrednega razmerja pojavi še eno, to je *prisojevalno razmerje*, kar z vidika natančnosti opisa ni ravno najbolje. Zastavlja se namreč vprašanje, v čem se odnos med osebkom in povedkom strukturno razlikuje od drugih podredno zloženih besednih zvez. Skladenjsko povezovanje namreč v vseh podrednih besednih zvezah poteka enako.

> Jezikovne enote se med seboj povezujejo na podlagi skladenjskih vezi različne vrste. Povezovanje izhaja iz vezljivosti in družljivosti. Prva iz glagola ven gradi predvsem stavek (s pretvorbami tega pa nastajajo besedne zveze), in sicer na podlagi odpiranja udeleženskih mest (delovalniških in deloma okoliščinskih), druga omogoča primično povezovanje: prilastkovno (*lepa hiša*, *hiša tam*), določilno (*zelo zgodaj*, *pridno delati*). Prilagajanje med seboj povezanih enot se dosega z ujemalno silo (npr. osebka na povedek, odnosnice na prilastek) pa z vezavno (predmeta, redkeje tudi prislovnega določila na glagol ipd.). […] (Toporišič 1992: 274)

Podredno razmerje se v besednih zvezah torej lahko izraža na več načinov (Toporišič v *Enciklopediji slovenskega jezika* (1992) termina *način za izražanje*

skladenjskega odnosa ne umesti med gesla), v zvezi med osebkom in povedkom se izraža na način ujemanja. Osebek namreč določa obliko povedku (ta se z njim ujema v osebi, številu in spolu, povedkovo določilo tudi v sklonu), povedek pa ga pomensko opredeljuje. Enako poteka povezovanje v npr. samostalniški besedni zvezi, kjer se določilo (pridevnik v funkciji levega prilastka) oblikovno ravna po jedru (samostalnik v funkciji npr. osebka ali predmeta), hkrati pa pomensko vpliva na jedro.

Razlog za izvzemanje zveze med osebkom in povedkom iz klasične podredne besedne zveze je verjetno tudi dejstvo, da pri opredelitvi razmerja prevlada pomenski vidik. Toporišič namreč v razpravi O stavku, stavčnih členih in razmerju med povedkom in osebkom (1969, 1982; razprava je bila izvirno radijski pogovor, nato pa predelana za objavo v *Jeziku in slovstvu* in 1982 ponatisnjena v *Novi slovenski skladnji*) pojasni, da *razmerje med osebkom in povedkom* imenuje

> prisojevalno zaradi tega, ker povedek osebku prisoja ali pripisuje kako dejanje ali stanje; v tem smislu namreč, da osebek dejanje ali sam opravlja (prim. naš zgled *Tomaž je kostanj*, kjer se o osebku Tomaž pove, da je) ali da je osebek v stanju (prim. stavek *Tomaž je otrok*, kjer se o osebku Tomaž spet pove, da je otrok); končno povedek imenuje dejanje, ki prizadeva osebek (prim. *Tomaž je bil tepen*, kjer se o osebku Tomaž pove, da ga je prizadelo tako in tako dejanje). – Mednarodni izraz za prisojevalno razmerje je predikacija, pridevnik iz tega pa je predikacijski. To tipično razmerje med deli prostega stavka – isto pa velja tudi za dele podredno zloženega – je eno najvažnejših med stavčnimi členi. (Toporišič1969 v: Toporišič 1982: 153–154)

Toporišič (1982: 154, op. 37) se v kontekstu sistematizacije enodelnih stavkov sklicuje na češko skladnjo Bauer-Grepla (natančnega podatka o delu žal ne navaja), iz česar sklepamo, da bi ta (in kasnejše izdaje) lahko nanj vplivala tudi pri opredeljevanju besedne zveze osebka in povedka, ki pa je sicer pri Karlík-Greplu (1986: 203) v poglavju o strukturi stavka opredeljena kot *podredna besedna zveza*, ki se izraža na *način ujemanja*.

Beseda *predikacija* in besedna zveza *predikacijsko dejanje* se v češki skladnji pojavlja v drugem pomenu. *Predikacija* ne pojasnjuje skladenjskega razmerja med osebkom in povedkom, marveč je del govornega dejanja, in sicer tisti del, s katerim zunajjezikovni dejanskosti pripisujemo lastnosti (Karlík, Grepl 1986: 22–31). Govorno dejanje namreč ni enovito. Sestavlja ga nekaj delnih govornih dejanj, ki pa potekajo hkrati. Da bi bil izrek smiseln in govorno dejanje v celoti uresničeno, se hkrati odvijata propozicijsko dejanje, ki ga sestavljata referenčno in predikacijsko dejanje, ter dejanje izrekanja govorčeve komunikacijske namere. V nadaljevanju je na kratko povzeta predstavitev propozicijskega dejanja, iz česar bo, upamo, razvidno, zakaj termina *prisojanje* ne moremo enostavno uporabljati za poimenovanje strukturnega odnosa med deloma v besedni zvezi.

Referenčno dejanje po češki skladnji pojmujemo kot dejanje, v katerem govorec uporablja jezikovna sredstva, da bi pokazal na zunajjezikovno dejanskost. Podobno kot zunajjezikovno doživljamo tudi jezikovno dejanskost, razlikujeta se samo v načinu doživljanja. Izrazi, s katerimi kažemo nanjo, imajo referenčno funkcijo. Prvine zunajjezikovne dejanskosti, ki so s takimi izrazi omejene, določene, so denotati teh

izrazov in imajo referenčno funkcijo le v konkretnem izreku.[7] Če je izrek iztrgan iz konteksta, v tem primeru v jezikoslovju govorimo o povedi, ni prave reference, hkrati pa tak izrek ne opravlja več komunikacijske funkcije. Ima le še vlogo ilustratorja neke stavčne strukture, realizirane z besedami.[8] Na primer poved *Maja vozi avto*, ki je iztrgana iz sporazumevalnega konteksta, razen vloge ilustratorja opisovanega jezikovnega pojava ne opravlja nobene druge vloge. Izrek ima v konkretnem govornem položaju seveda poleg propozicijske vsebine tudi svojo komunikacijsko funkcijo, ki pa jo takoj, ko je iztrgan iz konteksta, izgubi in dobi v jezikoslovnem opisu drugo ime, to je poved.

Referenca je vedno povezana s kvantifikacijo – kolikostno določitvijo izrazov. Izražena je s slovnično kategorijo števila in števnimi izrazi. Referenčna funkcija občnih imen je določena z njihovim pomenom. Pomenska prvina polnopomenskih izrazov tvori tako imenovani referenčni potencial (*hruška* lahko pomeni ali sadež ali drevo, njen konkretni pomen razberemo iz konteksta). Če uporabljamo lastna imena (osebna, zemljepisna in stvarna lastna imena), je pogoj za uspešno opravljeno referenčno dejanje v tem, da naslovnik prepozna osebo/kraj/predmet, ki je s tem lastnim imenom poimenovan. Posebno referenco imajo namreč samo vse polnopomenske besede, lastna imena pa je nimajo. Imajo le splošno referenco in so etikete oseb, krajev in predmetov, ki jih označujejo. Posebno referenco vzpostavljajo šele na podlagi osebnega vedenja naslovnika.

Predikacijsko dejanje pomeni uporabo takšnih besed (glagolskih ali neglagolskih), ki s svojo pojmovno podobo pomagajo izraziti neko lastnost dejavnosti ali stanja. To lastnost govorec izrazi iz sebe tako, da projicira časovnost in naklonsko razmerje do vsebine sporočenega. Izrazi, ki nastopajo v predikatu, se imenujejo predikatorji. Predmeta ali pojava ne označujejo, marveč o njem nekaj povejo, orekajo. Ob njih se nahajajo določeni referenčni izrazi, ki nastopajo kot referenčni ekvivalenti. Kategoriji naklona in časa sta predikacijski kategoriji. Predikatorji so lahko glagolski (*Maja vozi Najo*) in neglagolski (*Ta knjiga mi je všeč*), ki so običajno povezani z vezjo. Če *predikator* pripoveduje o lastnostih referenta, ki je v položaju slovničnega osebka, obstaja med njim in izrazom v osebku *skladenjsko razmerje*. *Predikacijski izraz* je *odvisen* od osebkovega izraza. Ta odvisnost se izraža v *ujemanju* v sklonu, spolu in številu. Govorimo o podrednem razmerju med predikacijskim in osebkovim izrazom, način za njegovo izražanje pa je ujemanje. Odvisnost izraza v povedku od izraza v osebku dokažemo s pretvorbo – *Miha vozi avtomobil. Miha je vozil avtomobil.* : *Maja vozi avtomobil. Maja je vozila avtomobil*.

Pri opredeljevanju *besedne zveze osebka in povedka* se je torej Toporišič verjetno zgledoval pri Čehih, kjer pa *prisojanje* ali *predikacija* ne pomeni skladenjskega razmerja, marveč gre za del govornega dejanja, za zmožnost pripisovati lastnosti zunajjezikovni dejanskosti, na katero pokažemo v referenčnem dejanju. Izdvajanje

7 Stavek razumemo kot abstraktni stavčni vzorec, poved je z besedami napolnjen stavčni vzorec, izrek pa poved s komunikacijsko vlogo.

8 Opis govornega dejanja je povzet po *Skladnji* Karlíka in Grepla (1986) in predavanjih prof. dr. Brede Pogorelec (1988/1989).

zveze med osebkom in povedkom izmed podrednih besednih zvez in uvajanje še enega skladenjskega razmerja, ki je strukturno sicer identično podrednemu razmerju, namreč ne pripomore prav dosti k razumevanju jezikovnega opisa in delovanja jezika.

Na področju skladnje, ki jo razumemo kot osrednji del slovničnega nauka (Toporišič 1982), se soodvisnost celotnega jezikovnega sistema kaže še posebej izrazito, kar se odraža tudi v aktualizaciji različnih oblik pomenov, od oblikovno-izraznega do pragmatičnega in besedilotvornega. Kljub temu pa se zdi, da je pri oblikovanju temeljnih konceptov in pravil nujno upoštevati načelo jasnosti in nedvoumnosti, kar pa nenazadnje pomeni tudi to, da pri opredelitvah posameznih terminov, s katerimi izražamo jezikoslovne koncepte, ohranjamo prepoznavnost njihove funkcije. Ali drugače, ko opisujemo in definiramo strukturo oz. formalna razmerja med prvinami v zvezi, ostajamo pri pojmovniku s področja strukturne analize, ko pa nasprotno to isto zvezo opredeljujemo z njenega funkcijskega vidika in jo umeščamo v besedilni kontekst, posegamo po konceptih, razvitih v okviru pragmalingvističnega pristopa k analizi jezika, ki se v mnogočem naslanja na funkcijski pristop. Iz opredeljevanja besedne zveze osebka in povedka pri Toporišiču (1969, 1982, 1984) je tako jasno razvidno zlivanje obeh pristopov, strukturnega in funkcijskega, ki pa na žalost ne prispeva k jasnemu razumevanju različnosti te zveze v kontekstu podrednih besednih zvez. Še zlasti je to problematično tudi s stališča poučevanja jezika in poučevanja o jeziku.

Literatura

GREPL, Miroslav, 2011: *Jak dál v syntaxi* (Studie osobností brněnské lingvistiky 4). Brno: Vydavatelství Host.

GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, 1986: *Skladba spisovné češtiny.* Praha: Státní pedagogické nakladetelství.

Mluvnice češtiny 3: *Skladba*, 1987. Praha: Academia. http://stream.avcr.cz/ujc//mluvnice-cestiny-3.pdf

POGORELEC, Breda, 1968: Razvoj prostega stavka v slovenskem knjižnem jeziku. *Jezik in slovstvo* 13/5. 145–150.

POGORELEC, Breda, 1988/1989: *Predavanja iz Skladnje slovenskega knjižnega jezika.* Ljubljana: Filozofska fakulteta (neobjavljeno gradivo).

STANKOVSKA, Petra, 2013: *Češka skladnja.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

TOPORIŠIČ, Jože, 1969: O stavku, stavčnih členih in razmerju med povedkom in osebkom. *Jezik in slovstvo* 14/3. 77–85.

TOPORIŠIČ, Jože, 1976, [2]1984, [3]1991, [4]2000: *Slovenska slovnica.* Maribor: Obzorja.

TOPORIŠIČ, Jože, 1982: *Nova slovenska skladnja.* Ljubljana: DZS.

TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika.* Ljubljana: Cankarjeva založba.

TRASK, Robert Lawrence, 1993: *A dictionary of grammatical terms in linguistics.* London, New York: Routledge.

ŽELE, Andreja, 2012: Namigi Miroslava Grepla, kako naprej v skladnji. *Jezikoslovni zapiski* 18/1. 223–226.